

I. М. Литовченко

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри англійської мови технічного спрямування № 2
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ АКАДЕМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ ЯК ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

Значне розширення міжнародної співпраці, пов'язане з глобалізацією, інтеграцією та інтернаціоналізацією економіки, бізнесу та освіти, зумовлює нові вимоги до підготовки сучасного фахівця, який має володіти не лише професійними компетентностями, а й іноземною мовою, зокрема англійською як мовою міжнародного бізнесу й науки. Зважаючи на це, пошук шляхів оптимізації навчання іноземних мов у закладах вищої освіти набуває пріоритетного значення. Метою статті є визначення особливостей англійської мови академічного спрямування як важливої дисципліни у професійній підготовці сучасного фахівця. Англійська мова академічного спрямування набуває все більшого поширення в академічному середовищі, оскільки вона спрямована на розвиток навичок та вмінь, необхідних студентам у вивченні фахових дисциплін. Англійська мова академічного спрямування виникла як субдисципліна англійської мови професійного спрямування, тому в них є певні спільні риси, зокрема спрямованість на задоволення потреб учня та зв'язок із професією. Методи, технології та підходи до навчання EAP набувають постійного розвитку й удосконалення, поглиблюється її практикоспрямованість, орієнтованість на розвиток компетентностей. Методика викладання EAP вирізняється значною гнучкістю. Використовуються різноманітні методи та підходи, зокрема компетентнісний, стратегічний, жанровий, змістовий підходи. Курси англійської мови академічного спрямування можуть варіюватися за ступенем інтеграції в процес вивчення фахових дисциплін. Аналіз стану вивчення дисципліни «Англійська мова академічного спрямування» в Україні показує, що в українських університетах вона не є достатньо поширеною та інтегрованою в процес вивчення фахових дисциплін і поступається місцем англійській мові професійного спрямування, яку вивчають на першому та другому курсах бакалаврату.

Ключові слова: англійська мова академічного спрямування, англійська мова професійного спрямування, професійна підготовка, фахові дисципліни, методи навчання, підходи до навчання, університет.

Постановка проблеми. Значне розширення міжнародної співпраці, пов'язане з глобалізацією, інтеграцією та інтернаціоналізацією економіки, бізнесу та освіти, зумовлює нові вимоги до підготовки сучасного фахівця, який має володіти не лише професійними компетентностями, а й іноземною мовою, зокрема англійською (як мовою міжнародного бізнесу й науки). Зважаючи на це, пошук шляхів оптимізації навчання іноземних мов у закладах вищої освіти набуває пріоритетного значення.

Аналіз останніх досліджень. Цій проблемі присвячено праці низки вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких Y. Lavrysh, [15], I. Lytovchenko [17], O. Synekor [22], I. Stavvytska [20], N. Alfares [1], T. Dudley-Evans [6], J. Flowerdew, & M. Peacock [9], I. Leki, & J. Carson [16] та ін. Проте певні аспекти зазначеної проблеми потребують подальшого вивчення. Зважаючи на це, мета статті – визначення особливостей англійської мови академічного спрямування як важливої дисципліни у професійній підготовці сучасного фахівця.

Виклад основного матеріалу. Англійська мова академічного спрямування (English for

Academic Purposes – EAP) виникла як субдисципліна англійської мови професійного спрямування (English for Specific Purposes – ESP) у 80-х рр. минулого століття. Уперше цей термін рекомендувала до вживання Британська рада у 1976 р. на семінарі, який ця організація присвятила проблемі англійської мови академічного спрямування. Починаючи з наступного 1977 р., його почали використовувати у США, відтоді програми EAP набувають усе більшого поширення в академічному середовищі.

Загалом, учені розуміють поняття «англійська мова академічного спрямування» як навчання англійської мови з метою допомоги учням у навчанні та здійсненні наукових досліджень. Г. Хедлі (G. Hadley) визначає EAP як «навчання англійської мови на найвищому рівні, яке дає змогу студентам удосконалити мовну компетентність у закладах вищої освіти незалежно від країни, в якій відбувається це навчання» [11, с. 23]. У цьому контексті Д. Ґаннінг (J. Gunning) стверджує, що «під категорію ESP/EAP підпадає все викладання англійської мови в системі вищої освіти» [10, с. 16].

ЕАР особливо широко використовується в розвинених англomовних країнах, де навчається велика кількість іноземних студентів.

Загальною метою англійської мови академічного спрямування є підготовка студентів до виконання завдань, які постають перед ними у процесі вивчення фахових дисциплін у навчальних закладах. Так, студенти університетів та коледжів мають уміти слухати лекції, читати книги, підручники, статті, писати есе, виконувати екзаменаційні роботи, брати участь у групових обговореннях, робити презентації. Це зумовлює необхідність розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письма) в процесі вивчення англійської мови академічного спрямування. Як показують результати досліджень, традиційно найбільша увага у програмах цієї дисципліни зосереджується на розвитку читання й письма [13; 8; 14].

Науковці виокремлюють два такі види англійської мови академічного спрямування, як англійська мова загального академічного спрямування (English for General Academic Purposes – EGAP) та англійська мова спеціального академічного спрямування (English for Specific Academic Purposes – ESAP) [5]. EGAP зосереджує увагу на вміннях, навичках та мові, спільній для різних дисциплін, наприклад, занотовування, слухання лекцій, написання есе, екзаменаційних відповідей та інших типових завдань в академічному середовищі. Як зазначають Т. Дадлі-Еванс та М. Сент Джон (T. Dudley-Evans & M. St John) [6], читання підручника вимагає однакових навичок та вмінь у різних галузях: необхідно зрозуміти основну ідею, визначити супровідні ідеї, виявити точку зору автора, робити нотатки, мати навички переглядового читання, вміти робити презентації, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, представляти результати. ESAP зосереджує увагу на відмінностях між різними дисциплінами, є більш вузько спрямованою. Як правило, студенти вивчають її після того, як набули загальних навичок та вмінь у курсі вивчення EGAP.

Зважаючи на те, що англійська мова академічного спрямування виникла як субдисципліна англійської мови професійного спрямування, у них є певні спільні риси, зокрема:

- синтаксична, лексична, семантична спорідненість, наближеність до мови, притаманної певній професійній діяльності;

- спрямованість на задоволення конкретних потреб учня;

- зв'язок із професією (тобто тематика навчання мови безпосередньо пов'язана з фаховими дисциплінами та професійною діяльністю);

- спрямованість на формування та розвиток лише обмеженого кола мовних навичок та умінь (наприклад, навичок читання) [21].

У процесі розвитку, як зазначає А. Беджко [2], дисципліна «англійська мова академічного спрямування» зазнала суттєвих змін, особливо в тому, що стосується матеріалів, методів, технологій, очікувань, фінансового потенціалу тощо. Так, однією з ключових проблем, на якій зосереджують усе більше уваги в курсі вивчення цієї дисципліни, є академічна культура, зокрема питання плагіату та особливості його трактування в різних країнах. Звідси виникає проблема недостатньої обізнаності частини іноземних студентів із вимогами до цитування в англomовному академічному письмі, для розв'язання якої студентів навчають робити узагальнення, перефразування, синтезування, цитування, посилання на джерела тощо.

Як ми вже зазначали, суттєвих змін зазнали методи навчання та матеріали, які використовуються у викладанні зазначеної дисципліни. Так, із метою поглиблення практикоорієнтованості англійської мови у 70-х рр. минулого століття було започатковано так зване групове викладання, яке передбачало спільну викладацьку діяльність фахівця з англійської мови академічного спрямування й фахівця в галузі знань, яку вивчає студент. Оскільки часто групове викладання є неможливим, є різні інші форми співпраці між викладачами англійської мови й фахових дисциплін, наприклад, останні можуть бути запрошеними лекторами, надавати матеріали, тексти для читання, складати списки рекомендованої літератури з певної галузі знань, рекомендувати аудіо- та відеозаписи для використання на заняттях з англійської мови, що сприяє розвитку мовних компетентностей учнів, підвищенню рівня володіння мовою.

Методика викладання ЕАР вирізняється значною різноманітністю. Науковці виокремлюють як традиційні, так й інноваційні підходи та методи. Так, Р. Тодд (R. Todd) [23] виокремлює шість основних підходів, які використовуються в різних країнах: 1) індуктивне навчання (inductive learning); 2) процесний підхід (process syllabuses), який передбачає навчання, що базується на завданнях (task-based learning), проектне навчання (project-based learning); 3) учнівська автономія; 4) використання автентичних матеріалів і завдань; 5) інтегрування комп'ютерних технологій у навчання; 6) командні технології навчання.

Науковці [7] також виокремлюють компетентнісний (skills-based approach), стратегічний (strategy-based approach), жанровий (genre-based approach), змістовий (content-based approach) підходи. Вони не виключають один одного й можуть використовуватися в поєднанні.

Компетентнісний підхід передбачає навчання мовленнєвих навичок: читання, аудіювання, говоріння, письма [6]. Їх вважають навичками макро-рівня й вивчають у комплексі. Стратегічний підхід розглядає шість стратегій, які учні можуть обирати,

щоб досягнути успіху: 1) бажання й намагання робити точні здогадки; 2) бажання спілкуватися; 3) відсутність страху перед помилками; 4) зосередження як на структурі, так і на значенні; 5) використання всіх можливостей практики; 6) контроль над своїм мовленням і мовленням інших [19]. Вибір стратегії, як зазначають науковці, зумовлений такими різними, зокрема зовнішніми, чинниками, як мотивація, стать, культурне виховання, соціальні установки та вірування, тип завдань, вік, етнічна приналежність, стиль навчання тощо [18; 7; 4].

Жанровий підхід зосереджує увагу на лінгвістичних рисах, притаманних текстам різних жанрів. Д. Хеммонд та Б. Дерев'янка (J. Hammond та B. Derewianka) [12] розглядають чотири аспекти жанрів:

- культурний, який базується на взаємозв'язку культури й жанру. Жанр розглядається з точки зору соціальних процесів у суспільстві;
- ситуаційний контекст, який наголошує на необхідності узгодження життєвих і освітніх завдань з умовами мовленнєвих ситуацій;
- моделі конкретних жанрів, представлені певними зразками, які студенти аналізують до того, як починають писати самі;
- повторювані граматичні структури, притаманні конкретному жанру.

Змістовий підхід полягає в інтеграції навчання фахових дисциплін із викладанням мови. Основна увага зосереджується не лише на вивченні іноземної мови, а й на використанні цієї мови як засобу опанування академічних дисциплін. Зміст навчання має бути важливим і зрозумілим для учнів. Як зазначають науковці, такий підхід використовується багато років у навчанні іноземних мов у вищій освіті [3].

Слід зазначити, що курси англійської мови академічного спрямування можуть варіюватися за ступенем інтеграції в процес вивчення фахових дисциплін. Більш інтегровані курси, наприклад, можуть базуватися на тому, що зміст фахової дисципліни модифікується або спрощується фахівцем у зазначеній галузі, який водночас є фахівцем у галузі мови з метою більш ефективного донесення змісту дисципліни студентам, які вивчають мову. Також висока інтеграція мови й фаху забезпечується курсами, які передбачають, що студенти вивчають фах та іноземну мову одночасно. Змістове наповнення є ідентичним. Таке навчання забезпечує більшу автентичність, оскільки засвоєнню студентами фахових знань сприяє додаткове вивчення мови. До менш інтегрованих курсів належать ті, які складаються з вивчення певних тем, які обираються студентами або викладачем. Таке навчання «зосереджується на розвитку загальних академічних навичок та вмінь і не звужується до рамок конкретної фахової дисципліни [9, с. 181]. Три види програм мають спільне спрямування, зокрема

забезпечення автентичності, контекстності, значимості й реалістичності навчання.

Аналіз стану вивчення дисципліни «Англійська мова академічного спрямування» в Україні показує, що у вітчизняних університетах вона не є достатньо поширеною. В українських закладах вищої освіти вивчають англійську мову професійного спрямування, що, очевидно, зумовлене тим, що іноземна мова входить до навчальних планів лише на першому й другому курсах бакалаврату. Проте деякі ЗВО, зокрема Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», активно впроваджують її у свої курикули і викладають здобувачам ступенів магістра та доктора філософії. За змістовими характеристиками можемо сказати, що це програми англійської мови загального академічного спрямування, оскільки вони, на відміну від програм англійської мови спеціального академічного спрямування, мають на меті розвиток знань, умінь та навичок, спільних для різних галузей знань, тому їх вивчають студенти різних спеціальностей.

Висновки і пропозиції. Отже, проведене дослідження дає змогу зробити висновки про те, що англійська мова академічного спрямування набуває все більшого поширення в академічному середовищі, оскільки вона спрямована на розвиток навичок та вмінь, необхідних студентам у вивченні фахових дисциплін. Англійська мова академічного спрямування виникла як субдисципліна англійської мови професійного спрямування, тому в них є певні спільні риси, зокрема спрямованість на задоволення потреб учня та зв'язок із професією. Методи, технології та підходи до навчання ЕАР набувають постійного розвитку й удосконалення, поглиблюється її практикоспрямованість, орієнтованість на розвиток компетентностей.

До перспектив подальших досліджень відносимо вивчення особливостей навчання академічного письма в підготовці здобувачів ступеня доктора філософії.

Список використаної літератури:

1. Alfares N. Benefits and difficulties of learning in group work in EFL classes in Saudi Arabia. *English Language Teaching*. 2017. V. 10, № 7. P. 247–256. <https://doi.org/10.5539/elt.v10n7p247>
2. Bejko A. F. N. A LEAP of Faith: The development of programs for English for Academic Purposes at the University of Calgary, 1994–2006: Unpublished doctoral dissertation. Calgary, 2007. 226 p.
3. Brown C.L. Content based ESL curriculum and academic language proficiency. *The Internet TESL Journal*. 2004. V. 10, № 2. Retrieved from <http://iteslj.org/Techniques/Brown-CBEC.html>
4. Cohen A. Second language learning and use strategies: Clarifying the issues. Research report. Minnesota: Minnesota University, 1995. 20 p.

5. Davis T. S. Undergraduate vs. graduate academic English: a corpus-based analysis: Unpublished PhD dissertation. Pennsylvania, 2012. x, 141 p.
6. Dudley-Evans T. Team-teaching in EAP: Changes and adaptations in the Birmingham approach. In J. Flowerdew, M. Peacock (Eds.), *Research perspectives on English for Academic Purposes*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. XVI, 467 p.
7. Evers A. Does Discipline Matter? Pedagogical Approaches to Critical Thinking in English for Academic Purposes (EAP) and Economics: Unpublished PhD dissertation. Ottawa, 2007. viii, 133.
8. Ferris D. Academic oral communication needs of EAP learners: What subject-matter instructors actually require. *TESOL Quarterly*. 1996. V. 30, № 1. P. 31–58.
9. Flowerdew J., Peacock M. *Research perspectives on English for Academic Purposes*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. XVI, 467 p.
10. Gunning, J. An immodest proposal for tertiary-level EFL: An interview with Mike Guest. *The Language Teacher*. 2009. V. 33 № 9. Retrieved from <http://jaltpublications.org/tlt/articles/489-immodest-proposal-tertiary-level-efl-interview-mikeguest>
11. Hadley G. *English for Academic Purposes in Neoliberal Universities: A critical grounded theory*. Cham and New York: Springer, 2015. XV, 184 p.
12. Hammond J. Genre. In Nunan D & Carter R. (Eds.) *The Cambridge guide to teaching English to speakers of other languages*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. x, 294 p.
13. Houfe H. (2012). A Case Study of Shadowing as a Means of Helping EAP Students to Prepare for Oral Presentations: Effects on Pronunciation and Anxiety: Master of Arts thesis. Ottawa, 2012. x, 155.
14. Kim S. Academic oral communication needs of East Asian international graduate students in non-science and non-engineering fields. *English for Specific Purposes*. 2006. V. 25, № 4. P. 479–489.
15. Lavrysh Y. Soft skills acquisition through ESP classes at technical university. *The Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*. 2016. V.4, № 3. P. 517–525. <https://doi.org/10.22190/JTESAP1603517L>
16. Leki I. “Completely Different Worlds”: EAP and the writing experiences of ESL students in university courses. *TESOL Quarterly*. 1997. V. 31, № 1. P. 39–69.
17. Lytovchenko I., Ogienko O., Sbruieva A., Sotska H. Teaching English for Specific Purposes to adult learners at university: methods that work. *Advanced Education*. 2018. № 10. P. 69–75. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.149741>.
18. Oxford R. L. Language learning strategies and beyond: a look at strategies in the context of styles. In Magnan S. S. (ed.), *Shifting the instructional focus to the learner*. Middlebury, VT: Northeast Conference on the Teaching of Foreign Languages, 1990. P. 35–55.
19. Rubin J. What the “good language learner” can teach us. *TESOL Quarterly*. 1975. № 9. P. 41–51.
20. Stavyska I. The formation of foreign language competence of engineering students by means of multimedia. *Advanced Education*. 2017. № 7. P. 123–128.
21. Strevens P. ESP after twenty years: A re-appraisal. In M. Tickoo (Ed.), *ESP: State of the Art*. Singapore: SEAMEO Regional Centre, 1988. P. 1–13.
22. Synekop O. Cognitive aspect of learning style in differentiated ESP instruction for the future IT specialists. *Advanced Education*. 2018. № 10. P. 40–47.
23. Todd R. EAP or TEAP? *Journal of English for Academic Purposes*. 2003. № 2. P. 147–156.

Lytovchenko I. Features of English for academic purposes as discipline in professional training of modern specialists

Significant expansion of international cooperation, connected with globalization, integration and internationalization of economy, business and education, necessitates new requirements for the training of a modern specialist who must possess not only professional competencies but also proficiency in a foreign language, particularly, English as a language of international business and science. In this regard, the search for ways to optimize the teaching of foreign languages in higher education institutions becomes a priority. The purpose of our article is to identify the features of English for academic purposes as an important discipline in the professional training of a modern specialist. English for academic purposes is becoming more and more widespread in the academic environment, since it aims to develop the skills and abilities required for students in the study of professional disciplines. English for academic purposes emerged as a subdiscipline of English for specific purposes, therefore, they have certain common features, including the focus on students' needs and the close connection with the profession. Methods, technologies and approaches to EAP learning are constantly developing and improving, its practical orientation and focus on the development of competences are deepening. The teaching methodology of EAP is highly flexible. Various methods and approaches are used, in particular, skills-based approach, strategy-based approach, genre-based approach, content-based approach. Courses of English for academic purposes may vary according to the degree of their integration into the process of content learning. The analysis of the study of English for academic purposes in Ukraine shows that in Ukrainian universities it is not sufficiently widespread and integrated into the process of studying specialized disciplines. Curriculums of most universities include English for specific purposes, which is mainly taught in the first and second years of bachelor's programs.

Key words: *English for academic purposes, English for specific purposes, professional training, content learning, teaching methods, approaches to learning, university.*